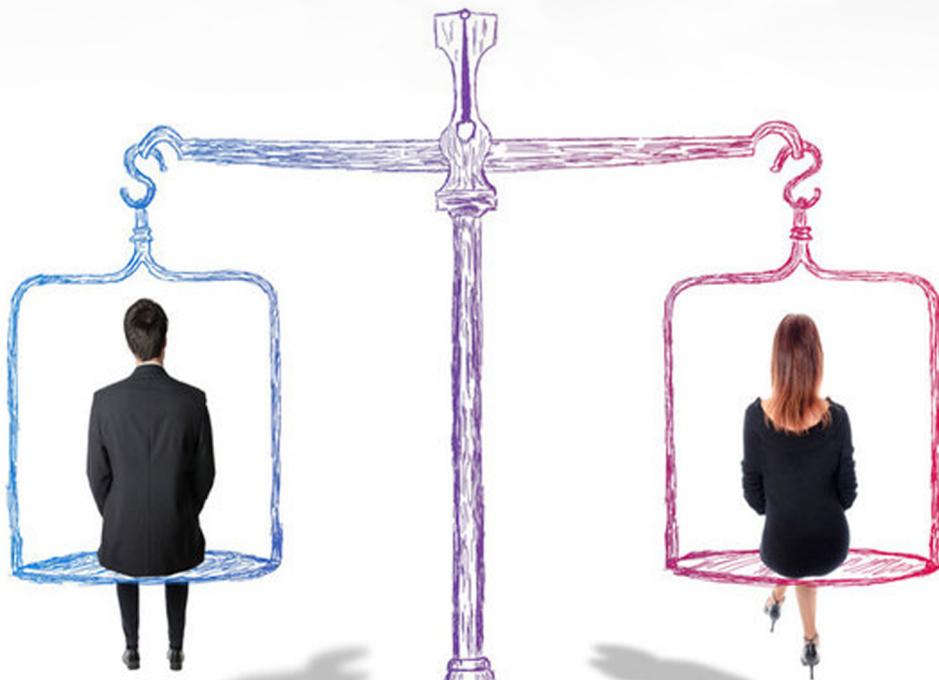

**Žene u bosanskohercegovačkom
političkom društvu:**

RAVNOPRAVNOST ILI PRIVID?

Ukoliko je društvo siromašnije – položaj žena je gori, jer znamo da siromaštvo ima lice žene. Porodicu od siromaštva čuvaju žene. Žene stvaraju bolji život za porodicu a sve zahvaljujući tome što jako puno rade.

Da bi se jedna žena bavila politikom ona to može uraditi tek kada odgoji djecu, završi sve obaveze i kućne poslove, a to je rezultat niskog procenta žena u politici. Na osnovu procenta koliko ima žena u parlamentu, u zakonodavnoj i izvršnoj vlasti možemo tačno vidjeti stepen demokratičnosti društva.

Žene šire pozitivnu energiju i doprinose svojim radom višestruko, jer stanje u društvu sređuju brižno kao što se brinu i o svojoj porodici u kući. Isto tako, žena doprinosi i brine se za firmu/instituciju u kojoj radi.

Da bi jedna žena došla na rukovodeću poziciju i imala moć odlučivanja potrebno joj je mnogo snage, energije, znanja, podrške, motivacije i samopouzdanja. Politički rad traži kontinuitet. U BiH je prisutan fenomen „staklenog plafona“ koji onemogućava ženi da dođe do centara moći i odlučivanja.

Žene koje na prvo mjesto stave karijeru vrlo često su u društvu doživljene negativno, kao hladne i proračunate. U bh. društvu prednjače tradicionalne uloge i zadaci žene: supruga i domaćica. Međutim, prilike su pokazale da su žene odgovorne, organizirane, savjesne i sasvim uspješno mogu obavljati poslove kao i muškarci.

Visina kulture određuje se po odnosu prema ženi.

*Jean de La Bruyère,
francuski filozof i moralist*

Žene u društvu: ravnopravnost ili privid?

Početkom 21. vijeka, nakon duge i iscrpne borbe za ravnopravnost žena i muškaraca stanje je ipak povoljnije nego prije 150 godina. Ipak, i danas se susrećemo sa pitanjima: gdje je mjesto ženi? U kuhinji ili kancelariji? Zašto žena ne bi mogla raditi na oba mjesta? Cilj ovih tekstova jeste da sa sociološkog i psihološkog stanovišta ispitamo dokle su žene stigle u borbi za svoja prava, stavljajući fokus na Bosnu i Hercegovinu. Ocjene međunarodnih istraživanja za bh. društvo nisu nimalo ohrabrujuće. Iako žene imaju pravo glasa, njihovo učešće u javnom životu, naročito političkom, još uvijek je daleko od ravnopravnog s muškarcima.

Iako će mnogi analitičari reći da je zabilježen izuzetan napredak u emancipiranju i uključivanju žena u svim društvenim sferama, dovoljno je pogledati realnost koja kaže sasvim suprotno: ostalo je još mnogo geografskih prostora gdje je žena u podređenom položaju, ugrožena, pa i izložena potpuno nehumanom tretmanu. Problem predstavljaju brojna društva koja njeguju tradicionalne i patrijalne vrijednosti koje umanjuju ravnopravni položaj žene, te tako žena ostaje zauvijek zarobljena u porodičnoj, privatnoj sferi, određena za kućne poslove i brigu o djeci. Žena je viđena kao „pružaoc usluga“ mužu i djeci i kao glavna njegovateljica članova porodice. Nameće se logično pitanje: ko i kakvim sredstvima može pomoći ženi da situaciju u društvu okrene u svoju korist? Kao dio rješenja ovog kompleksnog problema možemo uzeti u obzir aktivnosti pojedinača, nevladinog sektora, akcije neofeminističkih pokreta, građanskih aktivnosti i inicijativa, te državnih strategija i zakona. Ono na šta se fokus stavlja jeste: stvaranje prostora za primjenu poštovanja ljudskih ženskih prava i emancipaciju žene u društvu.

U BiH prema analizama prijašnjih rezultata izbora mali je procenat žena na rukovodećim pozicijama. Možemo slobodno reći da je ravnopravnost spolova u BiH još uvijek mit, o čemu svjedoče činjenice i brojevi žena u redovima političkih partija. Žene u BiH suočavaju se sa raznovrsnim oblicima diskriminacije. Žene na selu i sa niskim stepenom obrazovanja često rade i muške, fizičke teške poslove jer su prisiljene da se na taj način bore za svoju porodicu. Vrlo često društvo ih pušta da obavljaju tako teške zadatke i posmatra ih – a to je jedan od oblika diskriminacije. S druge strane, žene sa većim stepenom obrazovanja, koje imaju fakultetsku diplomu i radno iskustvo ponovo se bore sa predrasudama i stereotipima: da li mogu kvalitetno i profesionalno obaviti posao kao muškarci? Da li to mogu stići obaviti budući da imaju puno posla i obaveza oko djece, kuće,

porodice? Isto tako, primijećen je negativan trend u bh. društvu: žene koje nastoje da se kvalitetno obrazuju, zbog rada i uloženog vremena na obrazovanje, ne uspiju da zasnuju porodicu, te su u društvu percepirane kao „neuspjele“ žene. Ovo je rezultiralo produbljivanjem sukoba između muškaraca i žena. Postoje nebrojeni oblici diskriminacije koji ženu pozicioniraju na margine društvene stvarnosti. Počinje od najranijih trenutaka, od rođenja - želja porodice da dobije muško dijete, a nastavlja se kroz rano djetinjstvo i vaspitanje djevojčica tako što ih se uči „ženskim poslovima“ i usmjerava ih se u „ženske“ škole. Vrlo ozbiljan problem postalo je direktno nasilje u porodici. „Guranje“ žene na margine produbljuje se u toku njenog života i u ekonomskoj, političkoj i kulturnoj oblasti. Još poraznije su činjenice da su prilikom ratova, korupcije, kriminala i trgovine ljudima ostvareni svi oblici degradacije žene.

U antičkom periodu žene su primarno bile vezane za kućne obaveze što je značilo trajno udaljavanje iz svih oblasti javnog života, političke i ekonomske participacije. Bez obzira na napore međunarodnih institucija, fondacija i projekata da se ostvari veći uspjeh u emancipaciji žena, postoji mnoštvo oblasti i prostora gdje ženama preostaje da pređu dug i mukotrpan put do ravnopravnog položaja. U BiH uzrok ovome su neravnomjerna raspodjela moći te tradicionalna kultura, patrijarhalna svijest i ekonomska nerazvijenost društva.

U našoj državi, već godinama su zastupljena tradicionalna uvjerenja koje je društvo nametnulo, a u kojoj muškarac ima jaču poziciju, te se u početku stavlja kao „bolji i jači“ od žene. Položaj žena u svim segmentima društva garantiran je u BiH mnogobrojnim zakonodavnim okvirima, koji nažalost predstavljaju samo normativni ideal. Ovakvo stanje ženskih ljudskih prava uzrokovo je prvenstveno patrijahalnim naslijedjem, komunističkom prošlošću, te tranzicijskim razdobljem koji uvjetuje stavljanje žena u drugi plan. Kolektivna svijest ljudi konstruirana je pod velom tradicionalizma i stereotipnog shvaćanja, stavlja ženu u položaj majke, supruge i nužno domaćice. U posljednjem desetljeću Bih je uradila mnogo na pravnom okviru. Potpisane su brojne konvencije o ljudskim pravima, standardi i direktive koji su preporučili UN, SE, EU. Zakon zabranjuje direktnu i indirektnu diskriminaciju žene u javnom životu, no sve ovo u praksi loše je ili nikako provedeno, a situacija je pogoršana komplikiranim društvenim sustavom, i nezainteresiranošću vlasti za ispunjavanje svojih obaveza. Žene u BiH, iako čine natpolovičnu većinu stanovništva 51% nisu ni približno u tom postotku prisutne u oblasti radnih i socijalnih odnosa. Od ukupnog broja nezaposlenih u BiH, 50,10% se odnosi na žene. Poslodavci se teško odlučuju za žene pravdajući to poskuljenjem troškova poslovanja, jer ženama je omogućeno da koriste pogodnosti bolovanja radi njegove djece, ili eventualno korištenje trudničkog bolovanja. Žene u BiH prilikom traženja posla, nerijetko su izložene različitim seksualnim uzinemiravanjima, mobingu, što je često upućeno od nadređenih. Prisutan je i nesklad između plaća muškaraca i žena, što je apsurdan pokazatelj kada su u pitanju prihodi i određene beneficije za rad jednakve vrijednosti. Žene su i dalje žrtve diskriminacije u pristupu zapošljavanju i mehanizmima socijalne zaštite. Nasilje u obitelji je uvećano u posljednjih nekoliko godina, a „gender mainstreaming“ je i dalje na embrionalnom nivou. Nasilje u BiH je veliki problem, najčešće se manifestira kroz fizičko, seksualno, psihičko i ekonomsko nasilje. Nažalost u BiH je još uvijek javna percepcija nasilja stereotipna i odraz je nerazumijevanja ovog problema, koji je najčešće uzrokovani ekonomskom zavisnošću slabijeg pola. Iz UN Woman BiH je rečeno da je nedavno (2013) u BiH provedeno istraživanje među 1.200 mladića, od kojih 72% odobrava nasilje. Oko 30% ispitanih mladića u BiH smatra da treba upotrijebiti silu kako bi odbranili svoju čast. Istraživanje je pokazalo da su mladići često nasilni prema ženama radi niskog samopouzdanja, a 10% je odgovorilo potvrđno kada su upitani da li su ikad ošamarili ženu.

Kakva je pozicija žene u političkom i javnom životu BiH?

Bosna i Hercegovina ima visok procenat obrazovanih, preduzetnih i sposobnih žena koje nisu članice političkih stranaka i zato nisu u mogućnosti da postanu kandidatkinje na stranačkim listama. Političke stranke uglavnom kandidiraju muškarce te je veoma mali procenat žena kandidatkinja. Žene su obično na kraju kandidatske liste i stoga imaju vrlo male šanse da budu izabrane. Ova situacija može se promijeniti povećanjem svijesti, osnaživanjem kapaciteta žena i edukacijom stanovništva. Žene treba ohrabriti da steknu društvenu i političku moć javnim djelovanjem u okviru političke stranke, pri čemu je kvota važan alat za povećanje učešća u procesima donošenja odluka.

Razumijevanjem općeg konteksta i stanja društvene svijesti o položaju žena u Bosni i Hercegovini razumijevamo i načine na koji se njihov društveni položaj može brže i efikasnije unaprijediti. Iako je usvojen Zakon o ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini, kojim se uređuje, promovira i štiti jednakopravnost spolova, garantiraju jednake mogućnosti svim osobama u javnoj i privatnoj sferi društva, te bi trebalo da se sprječava direktna i indirektna diskriminacija zasnovana na spolu, raspoloživi statistički i drugi podaci pokazuju da su žene u Bosni i Hercegovini i dalje u neravnopravnom položaju u odnosu na muškarce.

Kada govorimo o Bosni i Hercegovini, govorimo o državi u kojoj je gotovo polovina žena starijih od 15 godina preživjela određenu vrstu nasilja, što je direktna posljedica shvatanja da žena ima potčinjen položaj u porodici i društvu. Najučestaliji oblik nasilja je psihološko nasilje, sa raširenošću od 41,9 % tokom cijelog života. Druga najučestalija vrsta nasilja je fizičko nasilje sa raširenošću od 24,3 % tokom života, od čega se 6 % odnosi na seksualno nasilje. Statistike pokazuju da žene ne trpe samo diskriminaciju u sferi ljudskih prava već i u sferi ekonomije.

Prema podacima Agencije za statistiku BiH, ukupno 2.987.440 osoba ubraja se u radno sposobno stanovništvo, koje se dalje klasificira na: zaposlene, nezaposlene i neaktivne. Udio žena u ovom broju iznosi 51,3 %. U strukturi zaposlenih samo je 39,3 % žena, dok je njihov udio u strukturi nezaposlenih 42,3 %. U strukturi neaktivnih čak je 60,8 %, a evidentno je i da žene veoma dugo traže posao, čak 43,8 % njih traži posao duže od 120 mjeseci. Osim toga, u strukturi nezaposlenih nalazimo da je 14,3 % žena s

univerzitetskim diplomama, što je dvostruko veći broj od muškaraca, kojih je 7,2 %. Osim navedenih općih pokazatelja, bosanskohercegovačku društvenu i političku scenu odlikuju neadekvatna regulacija u oblasti rodnih politika te raskorak između normativnog i stvarnog stanja. Takva situacija dijelom je proizvod patrijarhalnog odgoja u kojem glavnu riječ ima muškarac, što se nadalje reflektira na veći nivo povjerenja koje se ukazuje muškarcima na općim i lokalnim izborima. Nosioci tradicionalne patrijarhalne svijesti u Bosni i Hercegovni vide političku djelatnost, u pravilu, kao mušku djelatnost.¹

Predrasude i kulturološke percepcije uloge žene, ekomska zavisnost te nemar institucija otežavaju pristup i učešće žena u politici. Nametanje dvostrukih standarda, jednih za žene a drugih za muškarce, smještanje u odvojene sfere - ženi sfera doma i porodice, dok muškarcu stoji na raspolaganju čitav spektar društvenih djelatnosti - svodi žene isključivo na njihovu reproduktivnu funkciju. Nije rijetko ni omalovažavanje i potcjenjivanje sposobnosti i inteligencije onih žena koje odluče da naprave iskorak van usko postavljenih društvenih uloga i okvira, naročito u pravcu političkog angažmana. Rezultat je izuzetno nejednaka raspodjela društvene moći između muškaraca i žena. Učešće žena u političkom životu BiH samo je formalno evoluiralo, dok je de facto na djelu stagnacija i diskriminacija žena. Otkako je kvota za učešće spolova povećana s 33 na 40%, situacija je nešto bolja, ali je daleko od zadovoljavajuće. Žene su isključene iz rješavanja najvažnijih društveno-političkih problema. Zagovornici kvota smatraju da: kvote ne diskriminiraju, već da se njima prevazilaze stvarne barijere koje onemogućavaju žene da dobiju mjesto u politici; žene imaju pravo da budu jednakost predstavljene i zastupljene u organima državne vlasti; iskustva žena su neophodna u političkom životu; žene su jednako kvalificirane kao i muškarci; kvote doprinose procesu demokratizacije s obzirom na to da proces nominiranja čine transparentnijim i formaliziranjim.

Na entitetskom nivou posebno su neuređeni i neujednačeni zakoni u oblasti radnog prava, socijalnog osiguranja i zdravstvene zaštite žena i majki. Posljedice neefikasnosti postojećih zakonskih rješenja u ovim sferama pogađaju ne samo žene nego i muškarce, djecu i porodice uopće, što u perspektivi dovodi do niza negativnih posljedica za cijelo bh. društvo.

¹ Policy Paper Jačanje uloge žena u javnom i političkom životu Bosne i Hercegovine, Udruženje Pravni Institut u BiH, Sarajevo 2016, dostupno na: <http://glasajzazenu.org/wp-content/uploads/2016/06/Jacanje-uloge-zena-u-javnom-i-politicom-zivotu-BiH.pdf> [10.11.2016.]

Činjenica je da žene čine čak 52% glasačkog tijela u Bosni i Hercegovini, a da broj žena u zakonodavnim organima na nivou države i entiteta ni iz daleka ne odražava ovaj procenat. Primjetno mali broj žena u političkom životu prati i njihova nedovoljna zastupljenost u medijima i promotivnim kampanjama. U Bosni i Hercegovini za izbor članova parlamenta na državnom i entitetskim nivoima vlasti liste su poluotvorene, što daje mogućnost biračicama i biračima da, pored glasa za političku stranku koju odaberu, daju svoj glas i preferiranim kandidatkinjama i kandidatima na listi koju je predložila ta politička stranka. Oko 70% parlamentarnih mandata dodjeljuje se putem poluotvorenih listi za koje građanke i građani glasaju, a preostalih 30% mjesta dodjeljuje se dodjelom kompenzacijskih mandata. Pitanje koje se ovdje samo po sebi nameće jeste da li i u kojoj mjeri postoji povjerenje glasačkog tijela prema ženama kandidatkinjama uopće, a posebno ako uzmememo u obzir žensku populaciju unutar tog tijela.

Predsjedništvo BiH u svom sastavu nije imalo niti jednu ženu od potpisivanja Dejtonskog mirovnog sporazuma do danas. Situacija sa zastupljenosću žena u izvršnim organima vlasti nije značajno bolja. Od ukupno deset predsjednika/predsjednica FBiH od 1994. do 2015., samo jedna žena je obavljala ovu funkciju, i to Borjana Krišto iz HDZ-a BiH od 2007. do 2011. godine.²

² Isto

Žene u politici: šta je bitnije – broj ili kvalitet?

Izvještaji Centralne izborne komisije BiH dali su poražavajuće rezultate na lokalnim izborima 2016 godine: nositeljica lista i kandidatkinja za načelnice je bilo malo. Nedemokratičnost stranaka pokazala se kao prepreka većem političkom učešću žena. Lista uzroka je neiscrpna kada je riječ o bh. društvu: generalni konzervativizam društva, mišljenje da je „politika“ strogog muški posao, te nepovjerenje i nerazumijevanje koje većina bh. političkih partija pokazuje prema ženama u svojim redovima.

Ove godine za poziciju načelnice kandidovalo se svega 26 žena od ukupno 417 kandidata, što je oko 6%. Uglavnom nalazimo po jednu kandidatkinju u muškom društvu, po dvije samo u opštinama Novi Grad Sarajevo i Odžak. Od većih i viđenijih partija najviše kandidatkinja ima SNSD, njih 5, slijedi DF sa 4, a toliko je i nezavisnih, dok po 3 kandidatkinje imaju SDP i HDZ (dvije samostalno, jednu u koaliciji sa HSS-om). Ostale manje partije imaju po jednu, eventualno dvije, dok koalicija SDA-SBB nema nijednu kandidatkinju. Trenutno je na čelu lokalnih samouprava tek 3,8 posto žena.³

Izborna 2016. godina pokazala je ponovljenu praksu da su žene zastupljene samo minimalno koliko je potrebno da se ispoštuje Zakon o ravnopravnosti spolova u BiH. Žene su na izbornim listama samo radi kvote, a ne zato što neko cijeni njihov kvalitet ili što njihova stranka vjeruje u njihove mogućnosti. Zakon se ispoštovao minimalno i samo koliko traju izbori. Ono što je posebno zabrinjavajuće jeste to da žene pristaju igrati takve uloge.

Pregled zastupljenosti žena u političkom životu od 1990-tih⁴

Početkom 90-ih godina u Bosni i Hercegovini se održavaju prvi višestранački izbori na kojima preovladava podjela po nacionalnoj osnovi kroz nacionalne stranke i partije. U takvoj nacionalnoj političkoj atmosferi procenat žena u političkom životu je bio zanemarljiv. Nakon izbora 1990. godine, žene su zauzele vrlo mali broj mesta na svim nivoima vlasti – u Parlamentu Bosne i Hercegovine od ukupno 240 mesta žene su zauzele samo sedam mesta

³ Da li su žene u politici samo radi broja?, članak od 22.08.2016. godine, dostupno na: <http://www.oslobodjenje.ba/vijesti/bih/da-li-su-zene-u-politici-samo-radi-broja/178022> [10.11.2016.]

⁴ Istraživanje: Zastupljenost žena u politici: Hrvatska, Srbija, Crna Gora, Makedonija, BiH, InfoHouse, Sarajevo 2015. Dostupno na: <http://infohouse.ba/doc/Zastupljenost-zena-u-politici.pdf> [10.11.2016.]

(2,92%), a na lokalnom nivou su od 6.299 mesta zauzele svega 315 mesta (5%).

Nakon rata, zbog egzistencijalnih problema i nastojanja da biološki prežive, žene nisu ni imale vremena za politički angažman. Iz ovog razloga ni 1996. godine, na prvim poslijeratnim izborima na državnom nivou, nije značajno promijenjena zastupljenost žena. Tako je u Predstavničkom domu Parlamenta BiH od 42 zastupnička mesta jedno mjesto dobila žena (2,38%), u Predstavničkom domu Parlamenta FBiH je ženama pripalo sedam od mogućih 140 mesta (5%), a u Parlamentu Republike Srpske žene su zauzele šest mesta od mogućih 106 (1,89%). Slična situacija se desila i na lokalnim izborima 1997. godine kada je zastupljenost žena u općinama FBiH bila 6,15%, a u Republici Srpskoj 2,4%.

Gender kvota je tema koja zaokuplja pažnju javnosti od momenta kada je 1998. godine uvedena u Izborni zakon Bosne i Hercegovine. Posebno je bila aktuelna u toku izborne godine, što je u Bosni i Hercegovini vrlo često s obzirom na to da se opći i lokalni izbori organiziraju svake četiri godine, a budući da se ne održavaju u istoj kalendarskoj godini izbore praktično imamo svake dvije godine. Članom 4.19 stavom 4 Izbornog zakona Bosne i Hercegovine predviđena je obavezujuća izborna kvota:

Svaka kandidatska lista uključuje kandidate muškog i ženskog spola. Kandidati spola koji je manje zastupljen raspoređuju se na kandidatskoj listi na sljedeći način: najmanje jedan kandidat manje zastupljenog spola među prva dva kandidata, dva kandidata manje zastupljenog spola među prvih pet kandidata i tri kandidata manje zastupljenog spola među prvih osam kandidata itd. Broj kandidata manje zastupljenog spola mora biti najmanje jednak ukupnom broju kandidata na listi podijeljenom sa tri, zaokruženim na prvi viši cijeli broj.⁵

Istim zakonom predviđene su i otvorene liste koje omogućavaju biračima i biračica mada neposredno glasaju za pojedinačne kandidate i kandidatkinje na listi određene političke stranke, koalicije, listi nezavisnih kandidata i kandidatkinja, ili za nezavisne kandidate i kandidatkinje.

⁵ Istraživanje: World cafe Gender kvota u Bosni i Hercegovini, FES, Sarajevo 2013. Dostupno na: <http://library.fes.de/pdf-files/bueros/sarajevo/09706.pdf> [10.11.2016.]

Ženska kvota je u BiH prvi put uvedena nakon lokalnih izbora 1997. godine od strane OSCE-ove Privremene izborne komisije što je značilo da svaka politička partija mora na izborne liste staviti najmanje tri žene i to među prvih deset kandidata. Tako se na sljedećim izborima 1998. godine situacija znatno promijenila u korist veće zastupljenosti žena pa su u Predstavničkom domu Parlamenta BiH žene do bile 26% mjesta, u Predstavničkom domu FBiH 15% mjesta, u Narodnoj skupštini RS 22,8% mjesta, a na kantonalnim nivoima 18,46% mjesta. Na Izborima održanim 2000. godine uvodi se model otvorenih lista što ponovo umanjuje šanse žena da dobiju podršku tradicionalistički orijentisane bosanskohercegovačke sredine. Ipak, žene uspijevaju opstatи na političkoj sceni sa dva mjesta u Predstavničkom domu Parlamenta BiH (4,76%), 24 mjesta u Predstavničkom domu FBiH (17,4%) te 14 mjesta u Narodnoj skupštini RS (14,86%).⁶

Prema rezultatima Općih izbora iz 2010. godine, u Predstavničkom domu Parlamentarne skupštine BiH od 42 člana bilo je devet zastupnica, a u Domu naroda od 15 članova bile su dvije žene (13,3%). Samo je jedna žena (5,8%) imenovana za ministricu u Vladi Federacije BiH od 17 ministarskih pozicija. Predstavnički Dom Federalnog parlamenta se sastojao od 98 zastupnika/ca, od kojih su 22 žene (22,4%), a u Domu naroda je bilo 14 žena (24,1%) od ukupno 58 mjesta. Pozitivni primjeri u pomenutom mandatu su imenovanje pet žena (31%) u Vladi Republike Srpske, te imenovanje prve žene na poziciju premijerke Republike Srpske u martu 2013. godine. U Narodnoj skupštini RS se nalazilo 18 (21,7%) zastupnica od ukupno 83 mjesta.

U periodu od 2002. do 2012. godine, ni na općim ni na lokalnim izborima nije zabilježen značajan porast udjela žena na ovjerenim kandidatskim listama. Taj udio se kretao između 35% i maksimalnih 36,82% 2010. godine, kada je zabilježen maksimalan udio žena na izbornim listama. Izbor žena na općim i lokalnim izborima u BiH bio je u konstantnom opadanju u periodu od 2002. do 2008. godine kada je udio izabralih žena pao sa 20,15% na 14,9% od ukupnog broja svih izabralih kandidata/kinja. Na Općim izborima 2010. godine ovaj udio je porastao na 17,37%, da bi se na Lokalnim izborima 2012. godine ponovno smanjio na 16,19% izabralih žena.

⁶ Istraživanje: *Zastupljenost žena u politici: Hrvatska, Srbija, Crna Gora, Makedonija, BiH*, InfoHouse, Sarajevo 2015. Dostupno na: <http://infohouse.ba/doc/Zastupljenost-zena-u-politici.pdf> [10.11.2016.]

Žene i politički život danas⁷

Nakon što je u Bosni i Hercegovini u toku 2013. godine učinjen veliki korak naprijed u pogledu harmonizacije sa Zakonom o ravnopravnosti spolova u BiH, usvajanjem Zakona o izmjenama i dopunama Izbornog zakona Bosne i Hercegovine koji se odnosi na odredbe koje regulišu rad tijela za provođenje izbora, kao i odredbe koje regulišu certifikaciju i predlaganje kandidata/kinja za izbore koje su izmijenjene u smislu uvođenja nužnosti postojanja 40% predstavnika/ca manje zastupljenog spola, te u pogledu položaja žena na kandidatskim listama gdje je omjer sa 30% povećan na 40%, tako da sada glasi „ravnopravna zastupljenost spolova postoji u slučaju kada je jedan od spolova zastupljen s najmanje 40% od ukupnog broja kandidata na listi“, u toku 2014. godine je po prvi put došlo do prilike za implementaciju ovog Zakona, i to na Općim izborima koji su se održali u oktobru 2014. godine.

Kada je u pitanju pozicioniranost žena na kandidatskim listama za Opće izbore 2014. godine, ona je rezultat organizovanih aktivnosti civilnog sektora u kontekstu unapređenja društveno-ekonomskog položaja žena u bh. društvu. Pored toga, u predizbornom ciklusu se izdvajala aktivna promocija uloge žena u politici, ali ne od strane političkih subjekata nego od strane civilnog sektora.

Kada su u pitanju same liste, izdvajaju se tri najveća problema: (1) za žene su rezervisana uglavnom druga mjesta na listama, (2) u odnosu na muškarce, nesrazmjerno je mali broj žena nositeljica stranačkih listi, i (3) muškarci dominiraju na čelu kompenzacijskih listi.

Predsjedništvo BiH⁸

Za Predsjedništvo BiH se kandidovalo 17 kandidata/kinja, od toga samo jedna žena i to za srpskog člana/icu Predsjedništva, koja nije izabrana. To ipak ne iznenađuje, obzirom na dosadašnju strukturu ovog predstavničkog tijela. Tako Bosna i Hercegovina, od sticanja nezavisnosti, odnosno od prvih Općih izbora 1996. godine pa do danas, u strukturi svog Predsjedništva nikada nije imala niti jednu ženu, a broj kandidatkinja za ovaj saziv je uvijek bivao na granicama minimuma.

Opći izbori 2014

Na Općim izborima 2014. godine izabrano je ukupno 19,90% žena na svim nivoima vlasti. Uprkos različitim nastojanjima da se zastupljenost žena u

⁷ Isto

⁸ Isto

vlasti poveća, ni ove godine nismo dostigli rekordni udio žena od 20,15% iz 2002. godine, a 40% se i dalje čini nedostižnim.

Rezultati izbora 2014:

Predstavnički dom Parlamentarne Skupštine BiH

Kandidati /kinje	Žene	%	Izabrane žene	%	Kandidatske liste	Žena – nositeljica liste	%
747	306	40,96%	10	23,81 %	123	13	10,57 %

Parlament Federacije BiH

Kandidati /kinje	Žene	%	Izabrane žene	%	Kandidatske liste	Žena – nositeljica liste	%
1337	583	43,60%	21	21,43 %	187	30	16,04 %

Narodna Skupština RS

Izabrane žene	Procenat
13	15,66%

Izvor: InfoHouse 2015:24

Kad je riječ o skupštinama kantona (2014) prednjači Zapadnohercegovački kanton (30,43%) dok je najmanje učešće žena u Livanjskom kantonu (4,6%).

	1990	1996	1998	2000	2002	2006	2010	2014
PSBIH	2,92	2,38 %	30,2 %	7,1 %	14,3 %	11,9 %	19,4 %	24,0%
PFBIH	-	5 %	15 %	17,1 %	21,4 %	25,5 %	17,3 %	21,0%
NSRS	-	2,4 %	22,8 %	18,1 %	16,9 %	23,0 %	20,5%	16,0%

Izvor: InfoHouse, 2015: 25

Učešće žena, tačnije veće učešće žena u politici, značajno je uticalo na promjene u javnim politikama. Iskustvo je pokazalo da uticaj žena u parlamentu u mnogome zavisi od broja žena, te se jednom od najznačajnih promjena koje su žene uspjеле da postignu smatra činjenica da su uspjele da uvedu kvote za manje zastupljen pol, kao i druge mehanizme koji obezbjeđuju reprezentativnost žena. U ovom trenutku, jedan od najznačajnih primjera dobre prakse predstavlja francuska vlada u kojoj nakon pobjede Fransoa Olanda, žene čine polovinu ministarki. Uvođenje žena na polovinu ministarskih pozicija, smatra se držanjem predizbornih obećanja o većim šansama i ravnopravnosti za sve.

Osim toga, prva većinska ženska vlada je izglasana nakon izbora 2012. u Finskoj. Od 20 ministara u Vladi 12 su bile žene. Uvođenje rodne perspektive u javne politike, rodna analiza i rodno budžetiranje kao alatke ove politike, takođe su posljedice većeg učešća žena u politici (prije svega na međunarodnom nivou) i njihove kontinuirane saradnje sa civilnim sektorom i ekspertima/kinjama. Uvođenje rodne perspektive danas je treća globalna strategija (pored jednakosti u zakonu i politika jednakih mogućnosti) za postizanje rodne ravnopravnosti.

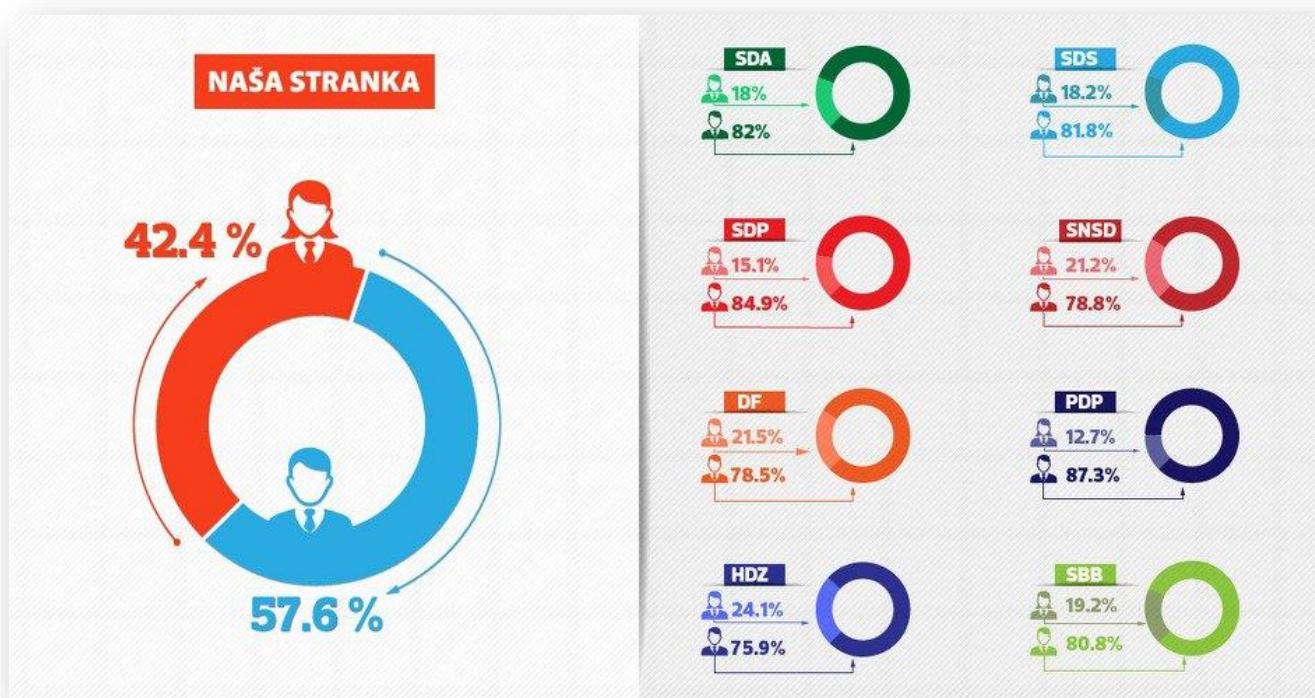
Što se tiče situacije u regiji koja je odlikovana niskom participacijom žena u političkom životu, primarna odgovornost za povećanje političke participacije žena je na političkim strankama. One se pitanjima rodne ravnopravnosti bave deklarativno i vrlo konzervativno, najčešće ograničavajući žene na njihovu reproduktivnu ulogu. Političari u medijima češće govore o ženama koristeći se stereotipnim modelima kao onih koje u

većoj mjeri padaju na teret države (studentkinje, majke/porodilje), a manje kao osobe koje doprinose razvoju zemlje (preduzetnice, stručnjakinje, naučnice). Stoga je neophodno preuzeti sistemske korake s ciljem postizanja dugoročnih promjena.

Država	Državni/lokalni nivo	Procenat izabralih žena
Hrvatska	Hrvatski sabor	26 %
	Lokalni nivo	17,7 %
Srbija	Narodna Skupština	33 %
	Lokalni nivo	29 %
Crna Gora	Skupština Crne Gore	16 %
	Lokalni nivo	15 %
Makedonija	Sobranie (Parlamet)	34,1 %
	Lokalni nivo	30,2 %
Bosna i Hercegovina	Parlamentarna Skupština BiH	24 %
	Lokalni nivo	17,1 %

Izvor: InfoHouse, 2015: 26

Naša stranka je objavila analizu zastupljenosti žena u ukupnom broju izabralih kandidata na lokalnim izborima u Bosni i Hercegovini. Kako je saopćeno, žene čine 43% od ukupnog broja izabralih kandidata/kinja Naše stranke. Iza njih nalaze se Hrvatska demokratska zajednica (HDZ) BiH sa 24,1%, zatim Demokratska fronta (DF) sa 21,5%, Savez nezavisnih socijaldemokrata (SNSD) sa 21,2% i Savez za bolju budućnost (SBB) sa 19,2%. Najmanji postotak izabralih žena na lokalnim izborima imali su Partija demokratskog progrsa (PDP) i to 12,7% Socijaldemokratska partija (SDP) BiH 15,1%, Stranka demokratske akcije (SDA) 18% i Srpska demokratska stranka (SDS) 18,2%.

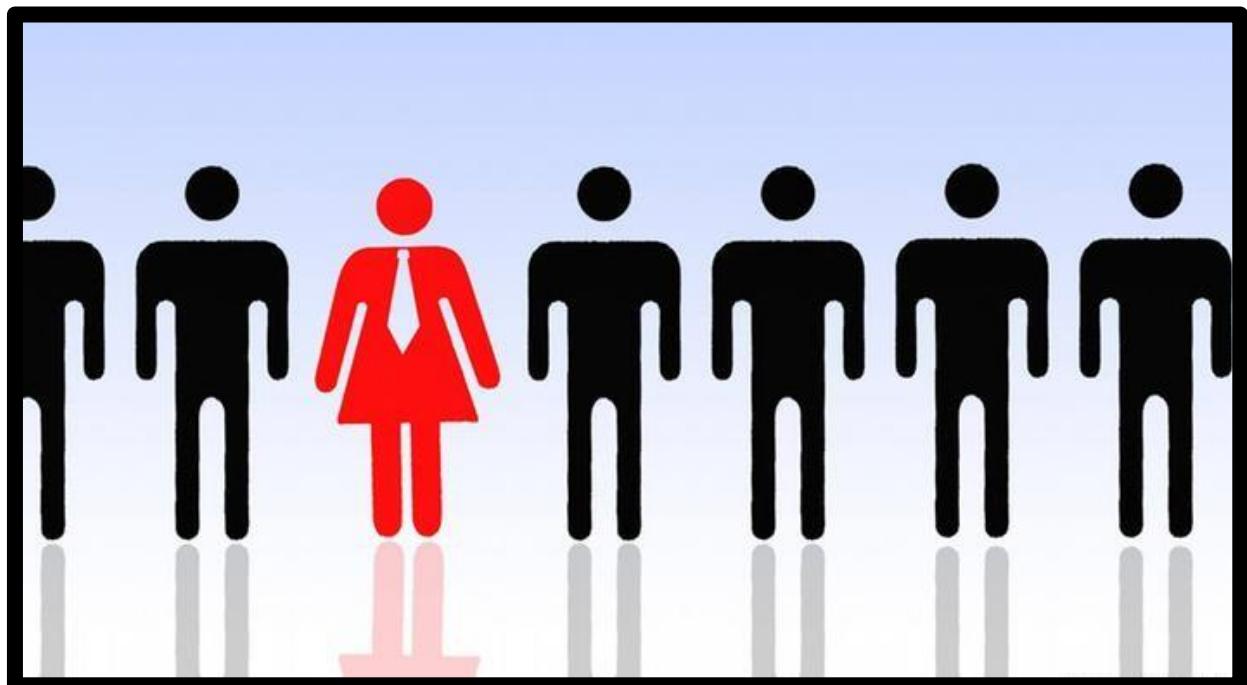
Izvor: foto Naša stranka

Činjenica jeste da političarka ne mora biti otvoreno feministkinja i zastupati ženska prava da bi bila izabrana ili delegirana dužnosnica, ali je isto tako činjenica da žene u politici ne mogu opstati bez feminističke ženske politike, koliko god one smatrali da su ravnopravne sa svojim kolegama i da je dovoljno samo pokazati svoj stav i koristiti se jezikom argumenata. Seksizam, mizoginija, diskriminacija, mobing i drugi oblici isključivanja žena ne služe se jezikom argumenata, jer da se služe, definitivno ne bi opstali. Stoga je mnogo izazova pred ženama koje su trenutno aktivne na političkoj sceni, a naročito pred onima čije su političke karijere tek započele. Kako se značajan dio dugogodišnjih aktivnih političarki povukao ili povlači iz bh. politike, tako nam dolaze nove, mlađe liderke, pune energije, spremnosti i otvorenosti za promjene.

Kada se sagleda razvoj u proteklih 20 godina može se s razlogom postaviti pitanje: i da li smo postigli_e ravnopravnost spolova kada govorimo o političkom životu u Bosni i Hercegovini? Negativno nastrojeni_e vrlo jednostavno proteklih 20 godina mogu proglašiti debaklom. BiH nikad nije imala ženu članicu Predsjedništva, nije imala predsjedavajuću Vijeća ministara BiH, niti je imala predsjednicu na čelu ijedne relevantne stranke. Politika je bila i ostala muška stvar. Osobe koje pozitivno gledaju na svijet ističaće napredak koji se desio. Od manje od 3% poslanica početkom devedesetih popeli smo se na zastupljenost od preko 20%. Žene postepeno ali sigurno osvajaju pozicije i sve su prisutnije u političkom životu, vlasti i strankama. Realnost Bosne i Hercegovine ipak nije ni crna ni bijela.

Žene ne samo da su bile ignorisane na početku rata, za vrijeme sklapanja i ugovaranja Dejtonskog mirovnog sporazuma, one su i dan-danas vrlo često u potpunosti isključene iz političkog života i procesa donošenja odluka. Vlade Zeničko-dobojskog i Hercegovačko-neretvanskog kantona, formirane 2015. godine bez ijedne ministricе u svome sastavu, to na najbolji način potvrđuju. Žene se i dalje često isključuju iz izvršne vlasti, te ne učestvuju u ključnim pregovorima, kao što su pregovori za provedbu presude Sejdić i Finci protiv Bosne i Hercegovine 2013. i 2014. godine ili pregovori za formiranje vlasti nakon Opštih izbora 2014. godine. Usvajanjem Zakona o ravnopravnosti spolova, uspostavljanja gender institucionalnih mehanizama na nivou države i entiteta te uvođenjem rodne kvote u izborni sistem Bosne i Hercegovine uspostavljeni su čvrsti temelji koje danas više niko ne može negirati.⁹

⁹ 1995-2015 Žene i politički život u postdejtonskoj Bosni i Hercegovini, SOC; Agencija za ravnopravnost spolova BiH, Sarajevo 2015. Dostupno na:

http://www.diskriminacija.ba/sites/default/files/node_file_upload/1995-2015-zene-i-politicki-zivot-u-postdejtonskoj-bosni-i-hercegovini_za-web_0.pdf [10.11.2016.]

Zaključci

Istraživanja koja su se bavila preprekama sa kojima se suočavaju žene u politici identifikovala su dve vrste otežavajućih okolnosti. Prva vrsta prepreka su one sa kojima se suočavaju žene pri ulasku u politiku:

- Privatne obaveze u kući i porodici;
- Predrasude o mjestu žena u društvu;
- Nedostatak podrške porodice;
- Nedostatak samopouzdanja;
- Nedostatak finansijskih sredstava.

Pored ovih prepreka nameću se i one koje dodatno opterećuju žene kada se nađu na izbornim listama:

- Nedostatak podrške političke partije;
- Nedostatak iskustva u javnom djelovanju;
- Izostanak podrške izbornog tijela;
- Izostanak podrške drugih žena i muškaraca u politici;
- Izostanak podrške medija.

Hegemonistički oblik maskuliniteta prisutan u svim državnim institucijama i u svim demokratskim procedurama, izbornom sistemu, političkoj kulturi i medijima, utiče na odsustvo žena na svim nivoima političke participacije i reprezentacije. Jedan od odgovora je u načinu na koji političke partije regрутuju žene kao izborne kandidate.

Direktna diskriminacija se manifestuje tako što se muškarci međusobno umrežavaju i isključuju žene iz političkih kanala, čime se dovodi u pitanje krucijalan preduslov za njihovu političku kandidaturu. Indirektna diskriminacija se ogleda u pogrešnoj percepciji ili zabludi da je žena manje sposobna od muškarca da obavlja vodeće političke funkcije.

Najčešće tri predrasude o ženama u političkim strankama su da žene nisu zainteresovane za politiku jer je to, tradicionalno, muško zanimanje. Ovo je predrasuda koja se najteže razbija, a najlakše odbija žene od politike. Druga predrasuda je da žene na mjesto odlučivanja ne dolaze po pravilima (kao što to rade muškarci), nego svojim ženskim modelima. Treća je da žene uopšte ne znaju šta je to politika.

Ženu koja tek počinje da se bavi politikom je lako zastrašiti jednom od ovakvih predrasuda. Dva su temeljna nivoa na kojima političke stranke mogu djelovati u svrhu povećanja političke participacije žena: stranački i institucionalni. Osim stranačkog i institucionalnog nivoa, veoma je važna i podrška javnosti, koja uključuje medije i druge društvene aktere, kreatore javnog mnjenja.¹⁰

¹⁰ Istraživanje: *Opšti izbori 2014: (Ne)Vidljive žene*, Vlada Republike Srpske Gender Centar – Centar za jednakost i ravnopravnost polova, Banja Luka 2015. Dostupno na:
<http://www.ravnopravnors.com/Opsti%20izbori%202014%20NEvidljive%20zene.pdf> [10.11.2016.]

Centar za društveno istraživanje „Global Analitika“ je neprofitna i nevladina organizacija, osnovana sa ciljem angažovanja u osnaživanju zajednice i na podršci stvaranju uslova za pozitivniji sigurnosni ambijent u Bosni i Hercegovini. Global Analitika je od samog početka zvaničnog rada prepoznala neophodnost promocije rodne ravnopravnosti, s posebnim akcentom u bh. političkom društvu.

Naša misija je unaprijeđenje kvalitete života, sigurnosti življenja kroz osnaživanje zajednice i izgradnju društva utemeljenog na ravnopravnosti, pravdi i jednakosti.

Global Analitiku su osnovali mladi ljudi, članovi akademске zajednice – profesori_ce, asistenti_ce i studenti_ce sa više fakulteta Univerziteta na nivou Bosne i Hercegovine, kao i građani/ke, koji imaju za cilj da svojim znanjem i iskustvom doprinesu zalaganju za ravnopravnost polova, za poštivanje vladavine prava, kao i stvaranje sigurnog okruženja, ali i zalaganju za sprečavanje svakog oblika kršenja ljudskih prava u BiH.

Djelokrug rada naše grupe je društveno istraživanje, analiza, edukacija i osnaživanje i izgradnja kapaciteta nevladinog sektora s ciljem promovisanja demokratskih vrijednosti i izgradnje društva na ravnopravnosti spolova i jednakosti.

Global Analitika je organizacija multietničkog karaktera, okuplja neovisne stručnjake iz oblasti sociologije, pedagogije, psihologije, sigurnosti i mirovnih nauka, pravnih nauka, žurnalistike, socijalnog rada, političkih nauka i sl.

Realiziranjem projektnih aktivnosti i svojim djelovanjem, Global Analitika suprotstavlja se svim oblicima društvenih destrukcija, posebno nasilja i ekstremizma povezanih sa rodno zasnovanim nasiljem, sa akcentom na prevenciji i istraživanju navedene problematike. Posebno smo posvećeni osjetljivim grupama kao što su djeca, mladi i žene, tako da je veći dio planskih aktivnosti usmjeren na podizanje svijesti i zaštitu ovih kategorija, a u praktičnom smislu kao dokaz toj podršci većinu članova našeg udruženja čine mladi i žene.